

RESSENYES

ALMIRÓN, Nuria

Los amos de la globalización, Internet y poder en la era de la información
Barcelona: Plaza y Janés, 2002

L'autora és una jove i experimentada investigadora en periodisme científic que ja ens ha aportat, malgrat la seva joventut, algunes obres interessants, de profunda actualitat, que s'insereixen en el camp de l'economia política de la comunicació, dimensió de la investigació en ciències de la comunicació que es menys conreada a casa nostra del que seria de desitjar. Reuneix la triple condició de professora associada de la nostra facultat i de l'Escola de Relacions Públiques de la Universitat de Girona, investigadora i periodista. A més, col·labora activament en la nostra revista. En una paraula, es tracta d'una persona molt inquieta intel·lectualment i molt polifacètica, a la qual auguro un esdevenidor ple de possibilitats.

Com a autora, ja ha publicat, en els darrers anys, diverses obres, totes les quals són d'interès pel seu enfocament i per la seva actualitat. Aquesta vegada ens ofereix una obra molt ben documentada, de lectura àgil i amb un estil propi, que beu de les fonts del periodisme d'investigació, però que denota una marcada intenció d'emprar el llenguatge de la recerca.

Al llarg del llibre, tracta, com a més rellevants, els aspectes següents:

- 1) La globalització és un fenomen general que no té lloc només en el terreny de l'economia, sinó que inclou també la tecnologia. Jo hi afegiria, entre d'altres, el món de la cultura, de la ideologia, de la política, de la comunicació, de les formes del consum, de la vida militar, dels ocis i del turisme.

Estudia amb amplitud el paper d'Internet i afirma que, mercès a la xarxa, podem parlar més en termes d'una societat de la comunicació que no pas de la informació. No vol dir que amb Internet siguem més lliures. Ja no és contemplat com un espai de llibertat. Ni tampoc implica l'alfabetització digital automàtica. En principi, la concepció de la xarxa és que no sigui objecte de control, tot i que es fan esforços significatius per assolir-ho. De fet, foren els Estats Units qui la varen inventar i hi tenen una influència decisiva. Dedicava un capítol interessant sobre la seva utilització a Espanya i els problemes que s'hi plantegen.

- 2) Subratlla el pes específic de Telefónica, que, de fet, exerceix un clar monopoli en la societat de la informació en versió espanyola i destaca el paper de

creixent rellevança de l'ADSL. Creu que, realment, de monopoli estatal ha esdevingut una multinacional global. Fa notar les estretes relacions entre Telefónica i el poder, especialment durant els vuit anys de govern del PP. Remarca el paper de qui fou el seu president, Vilallonga, al qual li varen encomanar des del Govern espanyol l'objectiu fonamental de créixer. Per tant, va fer inversions per controlar determinats grups de mitjans de comunicació de massa, la telefonia mòbil, Internet i els mercats exteriors.

- 3) Pel que respecta a l'anomenada «nova economia», considera que hauria d'emprar-se l'expressió «economia Internet», i fa observar el rol destacat que hi tenen les empreses d'aquest sector. És interessant el que hi exposa sobre els símbols capitalistes, és a dir, els grups empresarials en la societat de la informació, i fa una referència als qui controlen el mercat de la digitalització.
- 4) Mostra que el sector energètic ja no és el factor econòmic clau, car està sent substituït per l'economia de la societat de la informació. En aquest sentit, afirma que l'electricitat ha esdevingut el seu element clau. Això significa que requereix grans inversions

i que la pretesa liberalització de les empreses d'aquest àmbit és més aparent que no pas real. El que s'ha produït principalment ha estat la seva concentració. Lamenta la mala qualitat del servei elèctric, que, segons al·leguen les empreses, és degut a l'augment del consum. Per a ella són excuses, ja que la realitat és que les xarxes actuals de distribució són obsoletes per a les necessitats actuals.

Com a cloenda, assenyala que les grans empreses multinacionals han disposat del suport clau de la banca, fet que no sempre és prou conegut, així com d'ideòlegs i grups de pressió, en un marc polític dominat per les polítiques públiques ultraliberals iniciades per Reagan i Thatcher.

Aquesta breu reflexió em permet afirmar que no ens trobem amb un treball pròpiament de recerca convencional. És un text expositiu molt elaborat sobre problemes reals que han sorgit en la societat de la informació, els quals, al seu entendre, tenen molt a veure amb la convergència telefònica.

En aquest aspecte, és una obra altament recomanable.

Manuel Parés i Maicas

ALMIRÓN, Nuria

Juicio al poder: El pulso de la justicia con el BSCH

Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 2003

Aquest llibre ens ofereix una descripció molt pormenoritzada de l'enfrontament entre el Banco Santander Central Hispano (BSCH) i els poders públics, concretament el Ministeri d'Hisenda, del Govern espanyol, i el poder judicial. La raó del conflicte és la política seguida pel banc en el camp de la cessió de crèdits de nua propietat (considerada una pràctica il·legal per part d'aquell), juntament amb les pri-

mes úniques i el diner negre. En una paraula, els riscos fiscals que es produeixen en determinats productes financers.

El text és molt documentat i narra cronològicament els distints esdeveniments que es van produir des de l'any 1995 en aquest terreny. La confrontació es plantejava per part del primer banc espanyol pels seus recursos i la seva posició en el mercat bancari, que va tractar

per tots els mitjans lícits i il·lícits de justificar i de fer creure al Govern i al poder judicial que actuava correctament. Quan calia, si convenia als seus interessos, sacrificava els dels clients que li havien confiat la gestió d'aquestes possibilitats bancàries.

Explica amb amplitud que, en general, l'actuació dels diferents actors contra els quals s'enfrontava el banc no fou precisament estimulants ni satisfactòria: les autoritats del Ministeri d'Hisenda, el paper dels jutges, dels fiscals (dissortament li fou barrada el pas a la intervenció del fiscal anticorrupció), dels advocats i del Govern del PP. Hi afegeix que la posició dels mitjans de comunicació no es va caracteritzar sempre per la transparència.

En nombrosos casos, fou una qüestió d'inefàcia, en d'altres, de dubtosa moralitat dels actors que hi intervenien.

En acabar el treball, afirma que la cessió de crèdits ha estat el frau econòmic més gran des de la recuperació de la democràcia.

A títol de conclusió, vull destacar la valentia de l'autora en abordar aquest tema. Ha fet un minucios, seriós i solvent

treball de periodisme d'investigació, que no ha estat prou tingut en compte, quan en realitat el tema estudiat es mereixia figurar en l'agenda pública política i dels mitjans de comunicació. El seu estil és molt apropiat en tots els sentits.

Com a persona preocupada pel respecte a l'ètica per part dels governs, dels polítics, dels jutges i dels poders econòmics privats, com ho és un banc, haig de manifestar el regust amarg que m'ha originat llegir aquest llibre, car en una bona part de les actuacions dels diferents actors no es veu cap consciència ètica que orienti les seves accions, ans al contrari. En una revista de recerca de la comunicació com la nostra, considero que cal que es fixi com una fita indefectible l'ètica de la comunicació i, per consegüent, proposo que es doni el relleu que es mereixin els treballs com aquest que presentem ara, que denunciïn supòsits de violacions de l'ètica per part de determinats actors polítics, econòmics o socials.

Vull donar les gràcies a Nuria Almirón per la seva voluntat d'oferir-nos aquesta obra.

Manel Parés i Maicas

AZNAR, Hugo

Ética de la comunicació y nuevos retos sociales: Códigos y recomendaciones para los medios

Barcelona: Paidós, 2005

AZNAR, Hugo

Pautas éticas para la comunicación social

Moncada, València: Universidad Cardenal Herrera-CEU, 2005

El professor de l'esmentada Universitat, Hugo Aznar, que ja disposa d'una extensa i valuosa bibliografia sobre l'ètica i, encara més, sobre la deontologia de la comunicació, publica ara dos nous llibres, d'un indubtable interès per la temàtica abordada. En efecte, ens ofereix una sèrie de codis deontològics o d'acords d'aquesta natura

referents a un cert nombre de qüestions actuals en aquest àmbit. La seva utilitat és evident. En bona mesura, cal tenir com a antecedent el seu llibre *Ética y periodismo: Códigos, estatutos y otros mecanismos de autorregulación* (Barcelona: Paidós, 1999).

En una primera part del primer llibre, més aviat breu, hi exposa les grans

línies dels conceptes *llibertat i autoregulació de la comunicació*, per tractar tot seguit dels codis deontològics, camp en el qual els seus treballs excel·leixen, per acabar amb una reflexió sobre la responsabilitat dels periodistes. Hi inclou, com a colofó, una àmplia bibliografia.

Aquest llibre té una dimensió que jo qualificaria de pràctica, car ens proporciona els codis i les recomanacions que existeixen en els camps següents:

- 1) Catàstrofes i tragèdies humanitàries (amb les recomanacions del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) sobre aquest tema).
 - 2) La comunicació per al desenvolupament (codi de conducta referit a les imatges i als missatges sobre el Tercer Món, de les ONG europees).
 - 3) Immigració, racisme i xenofòbia (uns manuals d'estil periodístic del Foro de la Inteligencia i de l'Asociación de Periodistas de Vizcaya, així com unes recomanacions del CAC).
 - 4) Corresponsals en situacions de crisi (manual i codi internacional de la Federació Internacional de Periodistes (FIP) i un text de Reporters sense Fronteres).
 - 5) Terrorisme (Declaració de Bilbao sobre els mitjans lliures, fonamentals per a la democràcia i unes reflexions del Consell d'Administració de TVE).
 - 6) Informació sobre tribunals (conveni d'autoregulació amb les televisions espanyoles sobre el tractament dels judicis per televisió).
 - 7) La dona (directrius de la IV Conferència Mundial sobre les Dones i un dictamen del CAC sobre dona i publicitat).
 - 8) Violència domèstica contra les dones (Manual de la Unió de Periodistes Valencians (UPV) i el tractament informatiu de l'Instituto Oficial de Radio y Televisión (IORTV)).
 - 9) Discapacitat (pautes ètiques essencials).
- El segon llibre és una continuació de l'anterior, tot i que ha estat editat en un altre lloc. Després de fer unes breus remarques sobre el contingut de l'obra, tracta dels àmbits següents:
- 1) Informació sobre menors (els drets del nen i els mitjans de comunicació, i les directives de la FIP).
 - 2) Anorèxia (recomanacions de la ponència del Senat espanyol sobre aquest tema i sobre la bulímia).
 - 3) Violència i ficcions (recomanacions de València).
 - 4) Educomunicació (Declaració fundacional de la xarxa Mitjans d'Educadors i Comunicadors; Declaració de la Unesco de Granada, l'educació com a instrument de la cultura de pau, i Manifest per l'educació en comunicació).
 - 5) Periodisme gràfic (drets i límits segons la UPV).
 - 6) Ràdio i publicitat encoberta (conveni d'autoregulació de la publicitat en ràdio).
 - 7) Televisió (Manifest contra la teelecombrària; Manifest en defensa de la televisió pública; Manifest i declaració per una televisió de qualitat per als nens i els adolescents; els valors en els continguts televisius dirigits a la infància i a la joventut, segons el Fòrum de Persones Usuàries de l'Audiovisual; Codi d'autoregulació sobre els continguts infantils de les televisions espanyoles).
 - 8) Estatut professional dels periodistes (acord marc que regula les pràctiques de periodisme i de comunicació audiovisual en els mitjans de Catalunya; proposta de l'estatut del fòrum d'organitzacions de periodistes).
- En la gran majoria dels casos, el criteri expositiu és el següent: en primer lloc, fa una anàlisi pormenoritzada del tema objecte d'estudi; tot seguit, hi inclou una bibliografia orientativa, i, en tercer lloc,

reprodueix el text del document objecte de la referència. Em sembla que es tracta d'una visió molt didàctica, i que en cada supòsit permet estudiar amb propietat la qüestió objecte de tractament específic.

Considero que tots dos llibres són molt útils per als estudiosos, per als consells de la informació existents, per als professionals i també per als propis mitjans. Naturalment, el pes determinant és el del periodisme. Només hi trobo a faltar la seva dimensió política, que no ha donat lloc a

cap tipus de document, que jo sàpiga, però que avui té un paper clau, especialment per la contaminació que pateix sovint per part de la propaganda i de la desinformació.

Igualment, m'hauria agradat que s'hi tractessin les relacions públiques, tan ignorades per alguns però tan importants en el procés comunicatiu actual.

Hem d'agrair a Hugo Aznar l'aportació tan valuosa que ens acaba de fer.

Manuel Parés i Maicas

ESPINA, Wifredo

Memòria d'una institució catalana oberta al món, 1987-1997

Barcelona: Centre d'Investigació de la Comunicació, 2004

Hem d'acollir amb goig aquest llibre, car ens explica el que fou un centre públic de recerca en el nostre camp, finançat per la Generalitat de Catalunya i que durant tota la seva trajectòria va gaudir d'una envejable independència d'actuació. El mèrit cal atribuir-lo al seu fundador, Wifredo Espina, que durant el franquisme fou un dels periodistes més crítics amb el règim vigent des de les seves columnes d'*El Correo Catalán*, en el qual va ocupar el càrrec de sotsdirector. També cal assenyalar que Jordi Pujol, president de la Generalitat, va respectar, fins al moment en el qual Espina es va veure forçat a jubilar-se per unes circumstàncies fosques, l'esmentada plena independència que Espina li havia demanat en l'acte fundacional.

Jo vaig tenir l'honor de col·laborar-hi durant tota la seva existència, i treballar amb Espina fou un goig, per la seva exquisidesa de tracte, malgrat el seu posat de vegades adust i també geniüt. Per tant, considero un deure personal fer unes consideracions sobre aquest llibre. Vull remarcar, d'entrada, que el Centre portà a terme una tasca excel·lent en el desenvolupament dels seus objectius. És una autèntica llàstima que ja no existeixi. Com a institució pública que fou, cal assenyalar

l'esperit de llibertat amb el qual es treballava. Mèrit, indubtablement, d'ell.

Al llibre, s'hi exposa, molt pormenoritzadament, la trajectòria del Centre en els distints àmbits en els quals va actuar. Cal subratllar la seva aportació en el terreny de la recerca en un sentit molt ampli i sense apriorismes de cap tipus, només la qualitat de la tasca que s'hi pretenia realitzar. Són innumbrables els investigadors catalans, i també de la resta d'Espanya, que varen rebre mòdics ajuts, car l'economia del Centre cal qualificar-la d'espartana, atesa la limitació dels seus recursos. Voldria assenyalar, per la participació directa que hi vaig tenir, activitats com ara Les Converses a la Pedrera (que eren unes reunions amb la presència del que anomenaven «societat civil catalana», on un ponent invitat hi exposava un tema concret que després era discutit a bastament), el Fòrum de la Comunicació i els diversos simposis i congressos que es van realitzar, alguns dels quals van assolir nivell internacional.

Especialment important fou la seva tasca de difusió de la recerca mitjançant publicacions pròpies, en col·laboració amb revistes acadèmiques i donant-los suport. El seu servei de documentació, dirigit pel que fou professor nostre, Daniel Jones,

va fer una tasca impagable, en la qual cal incloure els directoris d'investigadors espanyols i també un de llatinoamericans.

La seva dimensió internacional fou molt rellevant, ja que establia acords i convenis de col·laboració amb importants institucions estrangeres. En aquest sentit, vull remarcar que Espina em va encomanar una recerca sobre la investigació en comunicació en els estats de la Unió Europea, que estava previst publicar-la en anglès, en una editorial nord-americana amb la qual hi havia un conveni signat. Malauradament, a causa de la manca de compliment d'una persona, aquesta bella realització, única en el món fins ara, no va poder veure la llum. Quina llàstima! De tota manera, la nostra revista li va dedicar sencer en català el número 21, l'any 1997.

Va crear un premi a la recerca en comunicació, que va atorgar guardons a distingits investigadors, no només catalans, dels quals sovint es premiava les tesis doctorals. Quan el Centre va desaparèixer, mercès a Lluís de Carreras, director del primer Consell de l'Audiovisual, aquest premi va seguir existint, i després el va continuar l'actual Consell de l'Audiovisual, fins que, posteriorment, va donar-hi un altre plantejament.

Al número 22 de la nostra revista, s'hi va publicar un ampli dossier, en el qual, per cert, jo vaig col·laborar amb un text

sobre la dimensió internacional del Centre, que, dissortadament per a mi, no es va publicar, per causes que ignoro. Sortosament, el podeu trobar a les pàgines 135-141 del llibre.

En el llibre, s'hi ofereix una llista de totes les personalitats, no únicament del nostre àmbit, que van col·laborar-hi, la qual cosa palesa l'amplitud de mires que tenia i el prestigi de què gaudia.

Posteriorment, des d'una altra perspectiva, Miquel de Moragas, que en fou també un col·laborador rellevant des del principi, va crear Incom.

Voldria acabar afirmant que trobo a faltar l'existència del Centre amb la seva fisonomia i el seu caràcter. Hi van col·laborar molts distingits col·legues meus, i va estar sempre obert a tota iniciativa que fos seriosa i que respongués a una necessitat real en el nostre camp. Jo vaig ser molt feliç treballant amb Espina i el seu equip tècnic i administratiu, bàsicament femení, i recordaré sempre els despatxos del Palau de la Generalitat i després els de la Via Laietana. En tot aquest munt de projectes, de col·legues i de col·laboradors, hi havia sempre una referència indefugible: Wifredo Espina. Hem d'agrair la tasca que va fer per la nostra recerca, partint de la premissa que no pretenia ser cap comunicòleg.

Manuel Parés i Maicas

BELLMUNT, Cinta S.

Darrera el micro. 69 anys de ràdio a Tarragona
Tarragona: Arola Editors, 2002

Pot despertar interès un llibre que narra la història d'un mitjà de comunicació en una ciutat determinada? Què aporta al procés de globalització el coneixement de la implantació i el desenvolupament d'un medi local? En un moment en què l'estudi de la història pateix el menyspreu d'una societat enlluernada pels avenços tecnològics i científics, és quan més

necessària esdevé la publicació d'obres que reflecteixen el passat. Sens dubte, la recuperació de la memòria col·lectiva és sempre un bon exercici per entendre el present i plantejar-se el futur, objectiu que aconsegueix l'obra comentada.

El llibre, de lectura fàcil, articula els seus dotze capítols, ordenats cronològicament i anomenats a partir dels fets

històrics radiofònics més significatius en la ràdio tarragonina, en tres parts fonamentals:

- La primera està dedicada als inicis de la radiodifusió a la ciutat de Tarragona, per tant, a Ràdio Tarragona.
- La segona explica com la fi del franquisme va afectar els continguts, però també la construcció de l'actual mapa radiofònic, amb l'aparició de noves estacions.
- La tercera és una aposta cap al futur a partir dels reptes que planteja la tecnologia digital.

L'obra, però, és una excel·lent excusa per mantenir viu el debat sobre el sentit de la comunicació local en un món globalitzat. El seguiment històric que proposa fer permet abordar qüestions com ara: què és i què ha d'ésser la futura ràdio local. Potser no és aquest l'objectiu principal que s'ha plantejat l'autora, però la manera com narra els esdeveniments permet anar més enllà de la simple trajectòria d'un mitjà de comunicació.

En els seus inicis, la tecnologia limitava la producció al propi àmbit de difusió, per la qual cosa es buscava reforçar la identificació emocional amb l'entorn més pròxim, com una estratègia per fer atractiu el producte. És per això que el seguiment de les activitats de l'equip de futbol local, el Nàstic, i de la Processó del Sant Enterrament varen figurar entre els principals assumptes tractats en la programació de Ràdio Tarragona. És també aquesta connexió sentimental la que pot explicar l'aparició en antena d'en Maginet, personatge interpretat per J. M. Tarrassa, un dels locutors que varen radiar l'emissió inaugural i també una de les persones més rellevants de la radiodifusió a Tarragona. En Maginet representava un nen tarragoní i la seva principal tasca radiofònica era animar en les variades campanyes benèfiques que s'organitzaven des de l'emissora. Tot i la millora tecnològica i el creixement

de l'oferta d'estacions, la identitat es va continuar afermant des de l'atenció a les tradicions culturals, com ara, per exemple, la transmissió de les jornades de castells.

L'increment d'emissores i també l'absorció d'algunes de ja existents per les cadenes d'àmbit de difusió estatal van introduir canvis en aquesta concepció inicial, però sempre mantenint l'esperit de necessària connexió amb l'entorn. Així, la lògica evolució tecnològica és utilitzada ara per aprofundir en les temàtiques socials i culturals de la ciutat, però també de la comarca. En aquest sentit, l'autora destaca l'important paper de la cadena Ser en la construcció de l'actual mapa de la ràdio a Tarragona, però també la seva confiança en joves valors radiofònics que han exportat idees i maneres de fer pròpies a uns altres àmbits comunicatius, com és el cas d'El Terrat.

Mereix un punt de reflexió la incidència que estacions d'àmbit local tenen en la vida de la seva pròpia comunitat. Molts són els detalls que s'apunten sobre com Ràdio Tarragona, la primera emissora de la ciutat, va afrontar el període del franquisme: des de la seva reobertura, després del tancament per part de les tropes franquistes, gràcies a una subscripció popular, fins com va continuar treballant la connexió sentimental amb l'audiència, malgrat que no s'hi pogué comunicar en català. De fet, l'excusa del seu caràcter localista va permetre que, des del 1963 fins al 1975, s'emetés un «comentari periodístic en llengua catalana».

Esdevé particularment interessant la descripció de la producció radiofònica un cop es proclama la llibertat informativa l'any 1977. La necessitat d'explicar amb detall els esdeveniments sociopolítics que se succeïen superava amb escreix les dificultats tècniques que imperaven en la ràdio del moment. La rapidesa i la immediatesa, característiques pròpies de la ràdio com a mitjà d'informació, per fi es van poder explotar, ja que es col·locava el micròfon allà on es produïa la notícia. Val

a dir que s'aplicaven a qualsevol temàtica d'interès per a la ciutat encara que no fos política. La relació dels fets descrits, que aporta l'autora en forma de testimonis dels propis protagonistes, mostra com les emissions radiofòniques actuaven d'autèntiques dinamitzadores socials.

La concessió de noves freqüències va augmentar considerablement l'oferta de programes. Paral·lelament, les estacions acordaven protocols de col·laboració o bé s'adscrivien a cadenes estatals. Al començament, van poder mantenir un alt índex de senyes d'identitat, però a mesura que la vida política es tranquil·litzava, les franges de desconexió local van començar a minvar.

I el futur? De nou torna a aparèixer la ràdio local, ara en la figura de l'emissora municipal Tarragona Ràdio com un model que ha de reflectir les expectatives, els conflictes, les festes, les opinions... de la comunitat a la qual s'adreça. Aquest tipus d'estacions actuen de contraoferta de les grans cadenes, que, a Tarragona ciutat com en d'altres indrets, cospen el mercat radiofònic. Però a la difusió hertziana s'ha de sumar l'emissió en línia, que està estimulando l'aparició de nous projectes pensats també en clau local.

La revisió històrica ha permès constatar que no es poden aplicar els mateixos paràmetres de rendibilitat en aquest tipus d'estacions que a les cadenes d'àmbit estatal. En aquestes últimes, l'aspecte econòmic preval per damunt de l'impacte social, en canvi, a les locals i municipals, s'hi treballa gràcies a l'aprofundiment en els continguts de proximitat. Des del procés de globalització, s'haurà de tenir present un espai per a aquest tipus de propostes que, a mesura que les ciutats creixen, poden multiplicar-se a partir de la divisió de districtes o barris.

El passeig històric plantejat per l'autora esdevé de suma utilitat per afrontar els nous reptes del futur. L'emissió per Internet amplia la capacitat d'acció de les estacions, a més, s'hi afegeixen nous ser-

veis, com ara la ràdio a la carta i, el que és millor, la connexió mitjançant mòdem arreu del món. En una societat on els moviments migratoris sembla que es consoliden com una forma de vida, la possibilitat d'aproximar-se emocionalment al lloc d'origen és ja una realitat.

En l'últim capítol, l'autora sent també la necessitat d'apel·lar a la falta de creativitat de la ràdio actual amb una oferta homogènia centrada exclusivament a aconseguir incrementar l'audiència. Per tant, l'augment d'estacions no ha comportat necessàriament propostes programàtiques més variades. També observa, en aquesta ocasió amb optimisme, la tasca de formació que s'està efectuant des de la Universitat Rovira Virgili, on ja es disposa d'una emissora en línia.

El llibre inclou, a més, un índex onomàstic complet de les persones que van fer i que fan possible la ràdio a la ciutat. És aquesta una manera de reconèixer l'empenta d'aquells que s'han dedicat durant seixanta-nou anys a la producció i a la realització radiofòniques. Al llibre, hi ha també algunes fotografies que posen cara a les veus de l'antena.

L'autora, llicenciada en Ciències de la Informació i periodista de professió, s'ha proposat fer un seguiment detallat de la posada en marxa del projecte Ràdio Tarragona i el posterior desenvolupament del mitjà a la ciutat fins ara. Es tracta d'un treball rigorós i exhaustiu en la recerca de documentació específica en el qual les fonts vives i els arxius personals són part fonamental. De fet, la pròpia autora agraïx la facilitat per accedir-hi, ja que, sense aquesta valuosa informació, el llibre sens dubte no hagués estat possible. Aquesta circumstància acostuma a envoltar aquells que volen acostar-se a la història més pròxima en el temps.

Maria Gutiérrez

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Comunicació
Audiovisual i de Publicitat

MOEGLIN, Pierre

Outils et médias éducatifs (une approche communicationnelle)

Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 2005

El professor Pierre Moeglin, director de la Maison de Sciences de l'Homme Paris Nord, i del Laboratoire des sciences de l'information et de la communication de la Université Paris 13, acaba de publicar un llibre molt pertinent, sobre el paper dels instruments i dels mitjans educatius, contemplats recíprocament des d'una perspectiva educativa i una altra de comunicativa, un tema sobre el qual la bibliografia espanyola és limitada.

L'originalitat d'aquest treball parteix de la idea que fa una anàlisi dels instruments de comunicació (que ell anomena *outils*) i els mitjans de comunicació, com a objectes. A través del recorregut històric que fa, reconeix que és un tema poc estudiat. Destaca el rol que ha tingut l'anomenada «escola paral·lela», amb les aportacions de Georges Friedmann i Michel de Certeau.

Creu que, per als docents i per als pedagogs, la comunicació constitueix un factor de consum i d'entreteniment, mentre que els professionals dels instruments i dels mitjans comunicatius conceben l'educació com una perspectiva arcaica. Fa notar que una concepció filosòfica de l'educació s'oposa a una concepció comunicacional.

Després d'una sèrie de consideracions més aviat complexes, afirma que la tecnologització i la mediatització participen de la informació dels sabers i, per tant, de la formació de les persones.

En relació amb els instruments i els mitjans, materials o no, cal assenyalar que s'imposen i s'interposen. Etimològicament, els hem de considerar com a objectes. Respecte al projecte educativocomunica-

tiu, la seva competència escau als periodistes i als experts.

L'autor es planteja el paper de la industrialització de tots dos elements i afirma que cal examinar en quins moments, en quina mesura i en quines condicions, els dos camps es reconeixen com a actors de la tecnologització i la mediatització educatives, la qual cosa esdevé un fenomen concret. Fa notar que els enfocaments poden ser diacrònics i sincrònics.

Per un altre costat, examina, en una primera secció, com comunicativament es presenten in situ els instruments de comunicació i els mitjans educatius. En una segona secció, hi analitza com tots dos elements actuen en un projecte educatiu i comunicacional, i remarca la importància de l'estudi dels mitjans de comunicació de massa en tota la seva complexitat.

Finalment, es refereix al entrecreuament de dos processos d'industrialització: l'educatiu i l'informativocomunicatiu.

Per la lectura d'aquestes notes, el lector deu haver comprovat que ens trobem davant d'un treball investigador rellevant, poc usual en les nostres latituds i que mereixeria ser més conegut i estudiat pels que es dediquen a glossar les relacions entre l'educació i la comunicació, i els seus instruments respectius.

A títol personal, recomano vivament la seva lectura als que estiguin especialitzats en aquest terreny o en vulguin esdevenir en el futur.

Manuel Parés i Maicas

Departament de Periodisme
Universitat Autònoma de Barcelona

BATET RIUS, Ivet

20 anys fent «El Pati»: Crònica d'un setmanari comarcal nascut amb la democràcia
Valls: Cossetània Edicions, 2004

L'equip de futbol de veterans d'un poble de la comarca del Montsià duia unes samarretes patrocinades per un conegut prostíbul de la zona. Això no va comportar cap polèmica fins que la fotografia del grup amb el nom del local al pit va aparèixer en una revista local en una crònica gràfica sobre els locals de prostitució a la N-340. Els veterans estaven queixosos de la vinculació, però no els havia generat cap mala consciència acceptar-ne el mecenatge. L'anècdota indica, amb banalitat, quina pot ser la força de les petites publicacions locals i comarcals, reflex de la vida de les comunitats i activistes culturals i socials al seu entorn.

Amb més de vint anys de rodatge, *El Pati* de Valls ha estat una de les publicacions senyaleres d'aquests tipus de premsa a les comarques tarragonines. La monografia d'Ivet Batet, exalumna de la nostra facultat, retrata aquest setmanari, amb una fugaç vida diària.

Una de les primeres notes que destacaríem de l'estudi és la seua característica híbrida: per una banda, el llibre es presenta com una història en minúscules que no vol ser «cap estudi científic ni minucios, sinó un relat», potser amb una arrencada de modèstia però també amb un deix contra el to científista o historicista que puguen tenir els estudis acadèmics. D'altra banda, quina forma ha d'adquirir la història, amb minúscules o amb majúscules, si no és la del relat com a tipus de discurs que articula la vessant cronològica i teixeix la narració com una manera d'interpretar la realitat?

El pròleg, de Josep Maria Figueres, destaca els mitjans de comunicació «que fan ciutat», aquest patró de grup activista que, com en el cas del col·lectiu que integra *El Pati* vallenc, munta exposicions, patrocina col·leccions de llibres, organitza

xerrades, premis literaris i, en definitiva, activa la xarxa cultural i social en el seu àmbit. Sovint és la gent que trobem formant part d'iniciatives comunicatives que funciona com a pedrera de periodistes en formació.

En el cas de Cossetània, l'activa firma editorial que publica aquesta obra, el seu fundador és Jordi Ferré, un dels primers a escriure a *El Pati* i que va ser-ne també director editorial. La monografia té en compte aquesta xarxa quan comenta quines són les relacions amb altres publicacions de la zona (p. 129).

És curiós observar com, a les nostres aules, el model d'estudiant que participa en les publicacions o en les emissores del seu barri o poble ha descendit molt. Sovint, es mira amb un cert desdeny la revista local, quan en realitat dóna una oportunitat d'exercir en llibertat, d'aprendre sense pressió i de practicar el periodisme que sovint no hi ha als grans mitjans, al carrer, en contacte amb la gent i amb fonts de primera mà, el periodisme en essència, que ha deixat de ser clàssic per ser trencador. Això, amb els problemes de lectoescriptura que es detecten en els alumnes de totes les titulacions, ofereix una imatge de paradoxa.

El Pati de Valls ha estat un mitjà amb un gran contacte amb la nostra facultat: a més d'entitat formadora de molts dels seus redactors i col·laboradors, el seu professor Josep Carles Rius en va ser un dels fundadors i el responsable del disseny del model periodístic del setmanari.

Des de 1983

La monografia sobre *El Pati*, en funcionament des de 1983, s'inicia amb un panorama sobre la premsa vallenc, elaborat amb fonts externes. En poc més

d'un segle, hi van néixer més de seixanta publicacions, la qual cosa situa la vila com un punt d'alta activitat periodística, i més tenint en compte que han estat les comarques gironines, per sobre de les tarragonines, les que han concentrat més mitjans en català.

El precedent d'*El Pati* va ser *Mestral*, un setmanari que es presentava com a mitjà «de les comarques meridionals», que resulten difícils d'articular si no es tenen en compte les diferències entre el camp de Tarragona, les comarques interiors i les terres de l'Ebre. De fet, *Mestral* va durar menys d'un any, 36 números, però hi trobàvem noms coneguts de la política i de la professió periodística: Josep-Lluís Carod-Rovira, Josep Maria Martí, Josep Carles Rius, Màrius Carol, Margarida Aritzeta...

De les lliçons apreses a *Mestral*, sorgeix *El Pati*, un setmanari d'informació de Valls i comarca, que ja presentava un model de periodisme possible: en català, seriós i connectat amb la vida ciutadana. Aviat es crea una empresa, una societat anònima, i se'n produeixen ampliacions successives de capital. El 1985, s'inicia un suplement d'esports i el 1987 es camina cap a la professionalització, amb l'ús d'equips d'autoedició, que encara a principi dels noranta eren els anomenats «Mac», que eren caríssims i comportaven una grandíssima inversió per a aquest tipus de publicacions. El 1988, *El Pati* amplia el seu radi d'acció a la Conca de Barberà i el 1994 s'integra a l'empresa editora d'*El Punt*, fet que implica canvis en la maquetació, la professionalització i la contractació del personal i en l'aparició d'algunes edicions diferenciades.

Àlbum de família

L'estudi s'entreté també en la rebotiga del mitjà: en retrata els accionistes, responsables d'una història afortunada de continuïtat i professionalització, els comercials, els dissenyadors de la maque-

tació i de la publicitat, dona dades del tiratge i en relata el procés de producció (p. 168), un apartat interessant que pot ser útil en l'explicació del funcionament d'aquest tipus de mitjans de comunicació. No s'oblida dels preus de la publicitat, de les dades de difusió, dels punts de venda ni de la distribució, que són els punts clau perquè un mitjà funcione.

L'embranchida que agafa el periòdic li fa fer un salt cap al format diari. L'any 2000 s'intenta fer aquest pas, que va durar poc i del qual finalment es va recular. No deixa de ser un reflex de la dificultat de viure en i de la professió periodística i bregar en el mercat publicitari, amb la competència ferotge i pel manteniment en el món de la premsa dels col·leccionables, dels regals i de la premsa gratuïta.

La monografia es tracta d'una obra ben il·lustrada, amb abundants fotografies de diverses èpoques, que té una voluntat de testimoniar l'aportació de les persones que hi han treballat en aquests més de vint anys. A més dels accionistes, dels comercials i dels dissenyadors, com ja hem comentat, també dedica retrats als col·laboradors i als dibuixants i deixa constància de les seccions del setmanari, les portades, els titulars més destacats, els canvis de local i la feina de la impremta. En total, un bon àlbum de família que honora la persistència de les revistes locals i comarcals, que irradien activitat periodística i cultural allà on funcionen, sovint sense tantes possibilitats de professionalitzar-se com en el cas d'*El Pati*. Com en tota família, hi ha també un anecdotari que apareix en un apartat de «batalletes» de diversa índole (p. 153).

En el cas de Valls, aquesta vida cultural passa per la castellera, és clar, i el llibre no deixa de prestar atenció a la cobertura dedicada a aquesta activitat tan arrelada a la ciutat.

És veritat que l'historiador hi trobarà a faltar un cert rigor, però el llibre ja s'ha

disculpat d'avançada, perquè no vol ser un estudi, sinó una crònica sentimental amb abundant informació, ordenada i útil en allò que pretén. El testimoni més important que ofereixen aquestes publicacions és el del seu treball diari, en el desenvolupament del qual toquen temes de periodisme proper al ciutadà de la manera més rigorosa possible, amb la qual cosa demostren que es poden fer informacions econòmiques, socials, polítiques i culturals en l'àmbit local i comarcal, sovint amb menys frivolidat, espectacularització i mimetisme de les fonts que en la premsa generalista. Aquesta, en molts casos, viu massa de les agències d'informació i massa de cul a les veus particulars que no siguen les de l'agenda partidista.

L'obra ret homenatge a tots els que hi han col·laborat d'alguna manera i també reflecteix com la crònica de la vida vilatana no es pot fer sense disposar dels mit-

jans de comunicació, sobretot els independents i no sotmesos al dictats de les alcaldies, encara massa sovint els directors de les publicacions municipals.

Aquest tipus d'obres, moltes voltes fruit de la tasca de les editorials petites, van ajudant a completar el mapa de les publicacions en català que trufen el nostre territori. És clar que n'hi ha algunes que necessitarien monografies més detallades i interpretatives, però amb les dificultats de publicació que han tingut molts estudis acadèmics, com ara tesis doctorals, és clar que aquests «retrats de família» entretinguts i entranyables són adequats per a la seua funció i donen fe de la continuïtat d'aquest periodisme ciutadà arrelat a les comarques catalanes.

Carme Ferré Pavia

Departament de Periodisme
Universitat Autònoma de Barcelona